

Opinie separată,

formulată în temeiul articolului 27 alineatul (5) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 67 din Codul jurisdicției constituționale

Prin Decizia nr. 145 din 21 noiembrie 2024, Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă excepția de neconstituționalitate, ridicată de dl avocat Ion Păduraru, care reprezintă SRL „EVIDENT - ELECTRO”, în dosarul nr. 3-108/2022, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

În esență, autorul excepției de neconstituționalitate a susținut că termenul de 30 de zile acordat pentru formularea unei cereri de reparare a prejudiciului cauzat prin actul administrativ ilegal al Băncii Naționale a Moldovei, termen stabilit de articolul 144¹ alin. (1) lit. b) din Lege, nu le oferă persoanelor afectate posibilități reale de a obține repararea prejudiciului, datorită complexității evaluării prejudiciului suferit. De asemenea, autorul a mai susținut că dispozițiile articolului 144¹ alineatele (6) și (7) din Legea privind activitatea băncilor, care stabilesc că evaluarea prejudiciului patrimonial provocat acționarilor băncii trebuie efectuată de către o societate de audit cu renume internațional, identificată potrivit criteriilor stabilite prin reglementările Băncii Naționale a Moldovei, subminează credibilitatea eventualelor acte judecătorești pronunțate în asemenea litigii. Autorul sesizării a pretins că dispozițiile contestate contravin articolelor 20, 23, 46, 53 și 54 din Constituție.

În raport cu aceste critici din sesizare, în partea ce vizează textul „în termen de 30 de zile de la data la care a rămas definitivă hotărârea instanței de judecată prin care s-a anulat actul administrativ ilegal” din articolul 144¹ alin. (1) lit. b) din Legea privind activitatea băncilor, susțin poziția majorității, așa cum a fost enunțată în §§ 27 – 36 din Decizie.

Nu sunt de acord cu soluția adoptată de majoritatea judecătorilor, cu privire la cel de-al doilea capăt al sesizării ce vizează prevederile articolului 144¹ alineatele (6) și (7) din Legea privind activitatea băncilor. Potrivit normei enunțate, (i) mărimea prejudiciului patrimonial cauzat acționarilor băncii prin actul administrativ ilegal al Băncii Naționale este determinată potrivit unei evaluări independente și obiective, dispusă de către instanța de judecată pe al cărei rol se află cauza cu privire la repararea prejudiciului, (ii) evaluarea fiind efectuată de către o societate de audit cu renume internațional, care corespunde criteriilor stabilite prin acte normative ale Băncii Naționale a Moldovei.

În temeiul articolului 144¹ alineatele (6) și (7) din Legea privind activitatea băncilor, prin Hotărârea nr. 138 din 30 iunie 2022, Banca Națională a Moldovei a stabilit criteriile aplicabile societății de audit în scopul calificării acesteia drept o societate cu renume internațional.

Pornind de la obiectivul fundamental al Băncii Naționale - asigurarea și menținerea stabilității prețurilor, este evident rolul determinant al Băncii în menținerea stabilității financiare și în sprijinirea politicii economice generală a statului.

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 11 mai 2016 s-a menționat că, deși statutul Băncii Naționale a Moldovei nu este reglementat distinct în Constituție, Curtea nu poate să nu remarce importanța acesteia pentru protejarea intereselor naționale în activitatea economico-financiară a băncilor comerciale din Republica Moldova. Atât la nivel mondial, cât și în Republica Moldova, băncile centrale sunt autoritățile care exercită supravegherea cu prudență și sunt responsabile de siguranța și buna-funcționare a băncilor comerciale și a întregului sistem bancar.

În continuare, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că Banca Națională a Moldovei trebuie să aibă la dispoziție instrumente de control pe care să le aplice în mod efectiv și descurajator pentru cei care urmăresc, direct sau indirect, prăbușirea sistemului bancar, justificându-se acordarea unor competențe legale deosebite BNM, a instrumentelor și finanțării speciale (a se vedea HCC nr. 20 din 26 septembrie 2019, §§ 51-52).

În anumite situații, când acest lucru este impus de natura litigiilor, legiuitorul ar putea să instituie reguli speciale de procedură, cum ar fi, de exemplu, în cazul stabilirii cuantumului prejudiciului cauzat prin actul ilegal al Băncii Naționale de către o societate de audit cu renume internațional. Însă criteriile aplicabile societății de audit în scopul calificării acesteia drept societate cu renume internațional, urmează a fi reglementate printr-o lege organică, și nu printr-un act subordonat legii, emis de o parte a procesului civil.

Atribuțiile și instrumentele de control pe care trebuie să le dețină Banca Națională trebuie să se limiteze la realizarea obiectivului fundamental expus *supra*, fără a i se atribui și competența ce se referă la procedura de judecare a cauzelor.

Consider că Curtea urma să confirme incidența accesului la justiție (a dreptului la un proces echitabil) în legătură cu apărarea dreptului de proprietate al acționarului și, în fond, să evalueze caracterul efectiv al garanțiilor judiciare.

Totodată, având în vedere caracterul ei de suveran în materia propriei proceduri și a regulilor pe care trebuie să le respecte, Curtea urma să-și extindă obiectul de analiză, inclusiv prin prisma articolelor 114 și 115 alineatul (4) din Constituția Republicii Moldova.

Potrivit articolului 114 din Constituție, justiția se înfăptuiește în numele legii numai de către instanțele judecătorești. Prin urmare, acestea trebuie să dispună de plenitudinea prerogativelor procesuale pentru soluționarea justă a cauzei, fără stabilirea unor limitări în acțiunile care urmează a fi întreprinse, pentru ca la realizarea scopului

final hotărârea judecătorească să nu devină una iluzorie (a se vedea HCC nr. 31 din 1 octombrie 2013, § 77).

În baza articolului 115 alineatul (4) din Constituție, organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și **procedura de judecată** sunt stabilite **prin lege organică**.

Norma contestată reglementează că, printr-un act subordonat legii, emis de Banca Națională a Republicii Moldova, care este parte pârâtă în astfel de litigii, se stabilesc criteriile pentru societățile de audit cu renume internațional, norme obligatorii de care trebuie să se conducă instanța de judecată la selectarea societății de audit cu renume internațional în cadrul examinării litigiului dedus judecății.

Conceptul de „procedură de judecată”, avut în vedere la articolul 115 alineatul (4) din Constituție, se referă la activitatea instanțelor de judecată, reglementată de normele dreptului procesual civil/penal cu privire la examinarea și soluționarea cauzelor civile/penale, ce includ și reglementările cu privire la modalitatea de desemnare a experților/specialiștilor, procedura efectuării expertizei și criteriile de apreciere de către instanță a raportului întocmit de expert/specialist.

În acest context, consider că stabilirea regulilor de desfășurare a procesului în fața instanțelor de judecată, inclusiv cu privire la criteriile care trebuie întrunite de o entitate de audit în scopul calificării acesteia ca fiind cu renume internațional și de care trebuie să se conducă instanța de judecată, constituie prerogativa exclusivă a legiuitorului.

Articolul 20 din Constituție și articolul 6 alineatul 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, între altele, garantează respectarea principiului contradictorialității și egalitatea armelor deținute de reclamant și adversarul său.

Condiția impusă constant de jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului în aplicarea articolului 6 § 1 din Convenție cere ca limitările operate de către statele contractante să nu restrângă nejustificat accesul individului la un tribunal în măsura în care dreptul să fie afectat în substanța sa. Respectarea principiului contradictorialității și egalității în cadrul procedurilor judiciare depinde inclusiv de respectarea exigenței de independență/neutralitate a expertului/specialistului.

În contextul celor expuse, legiuitorul urma să traseze o linie clară între competențele legale deosebite pe care le acordă Băncii Naționale pentru realizarea obiectivului său și competențele instanțelor de judecată de a soluționa cauzele civile potrivit procedurii de judecată, normele căreia se stabilesc prin lege organică.

Exercitarea dreptului constituțional al persoanei la repararea prejudiciilor cauzate de o autoritate publică se circumscrie principiilor egalității și accesului liber la justiție.

Accesul liber la justiție semnifică faptul că orice persoană poate sesiza instanțele judecătorești în cazul în care consideră că drepturile, libertățile sau interesele sale legitime au fost încălcate. Atribuția de a stabili competența și regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești revine legislatorului, fiind realizate dispozițiile constituționale cuprinse în articolul 115 alin. (4) din Constituție.

Modul de selectare a experților/specialiștilor pe parcursul procedurii de judecată, modul în care aceștia își îndeplinesc funcțiile, precum și puterea probantă a concluziilor emise sunt factori relevanți care trebuie luați în considerare în aprecierea dacă principiul egalității armelor a fost respectat.

În acest context, consider că acordarea Băncii Naționale a prerogativei de a stabili criteriile aplicabile societății de audit în scopul calificării acesteia drept societate cu renume internațional, ce urmează să efectueze evaluarea prejudiciului cauzat printr-un act ilegal al băncii, adică într-un litigiu în care figurează Banca Națională, ridică problema egalității armelor într-un proces civil, în măsura în care dreptul să fie afectat în substanța sa.

În concluzie, consider că sesizarea cu privire la excepția de neconstituționalitate urma să fie declarată admisibilă, în partea ce vizează articolul 144¹ alineatele (6) și (7) din Legea privind activitatea băncilor, și examinată pe fond.

Judecător constituțional

Viorica PUICA